

SZÉPKORÚAK AZ IDEGEN NYELVEK TANULÁSÁNAK VILÁGÁBAN¹

THE ELDERLY IN THE WORLD OF FOREIGN LANGUAGE LEARNING

DOBOS CSILLA²

„A tanulás ékesség a jólétben,
menedék az ínségben és oltalom az öregkorban.”
Arisztotelész

Napjainkban a szépkorúak idegen nyelvre történő oktatása fokozatosan kiszélesíti a nyelvtanárok tevékenységi körét, a megfelelő elméleti háttér és az eredményes módszertan megteremtése andragógusok, nyelvészek, gerontológusok, pszichológusok és informatikus szakemberek együttműködése keretében valósítható meg. Az alábbiakban alkalmazott nyelvészeti megközelítésben mutatjuk be azokat a legfontosabb sajátosságokat, amelyek az időskorúak idegennyelv-tanulásának különböző tényezőit jellemzik.

Kulcsszavak: szépkorúak, egész életen át tartó tanulás, idegennyelv-tanulás idős korban, motiváció, szenior módszertan

Nowadays, teaching foreign languages to the elderly gradually broadens language teachers' scope of activities. The necessary theoretical background and the effective methodology can be elaborated with the cooperation of andragogues, linguists, gerontologists, psychologists and IT experts. The paper presents the most important features characterising the different factors of language learning at an elderly age from the perspective of applied linguistics.

Keywords: elderly, lifelong learning, foreign language learning at an elderly age, motivation, senior methodology

¹ A cikkben/előadásban/tanulmányban ismertetett kutató munka az EFOP-3.6.1-16-2016-00011 jelű *Fiatalodó és Megújuló Egyetem – Innovatív Tudásváros – a Miskolci Egyetem intelligens szakosodást szolgáló intézményi fejlesztése* projekt részeként – a Széchenyi 2020 keretében – az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg. The described article/presentation/study was carried out as part of the EFOP-3.6.1-16-2016-00011 *Younger and Renewing University – Innovative Knowledge City – institutional development of the University of Miskolc aiming at intelligent specialisation* project implemented in the framework of the Széchenyi 2020 program. The realization of this project is supported by the European Union, co-financed by the European Social Fund.

² Dr. habil. DOBOS CSILLA
egyetemi docens, intézetigazgató
Miskolci Egyetem BTK Modern Filológiai Intézet
Alkalmazott Nyelvészeti és Fordítástudományi Tanszék
3515 Miskolc-Egyetemváros
doboscsilla52@gmail.com

BEVEZETÉS

A szépkorúak idegen nyelvi képzésének fejlesztését több tényező is indokolja, nevezetesen demográfiai, törvényi, gazdasági, egészségügyi, valamint szakmai tényezők.

A **demográfiai** változások jelentőségét mutatja, hogy az ENSZ közgyűlésének határozata október elsejét már 1991-ben az *idősek világnapjának* nyilvánította, és felhívta a figyelmet azokra a korfában bekövetkező változásokra, amelyeknek napjainkban tanúi lehetünk. Az idősek világnapját 2012-ben követte az *Aktív Idősödés és a Generációk Közötti Szolidaritás Európai Éve*, amely számos programnak és pályázatnak adott keretet, illetve kiemelt lehetőséget biztosított az időskorral kapcsolatos kutatások gyors ütemű fejlődéséhez. Közismert adat, hogy 2016-ban az Európai Unió egyes országaiban a népesség ötöde 60 év feletti volt, és a nem túl távoli jövőben, 2025-ben a 60 év feletti személyek száma a világon várhatóan megkétszereződik. Ennek következtében az időskori függőségi ráta értéke (az idősek és a gazdaságilag aktív fiatalok egymáshoz viszonyított aránya) is jelentősen növekedni fog. Így például az Európai Unió országaiban 2030-ban ez az érték várhatóan 38% lesz, ami azt jelenti, hogy száz 15–64 év közötti lakosra 38 idős ember jut, 2050-re pedig az időskori függőségi ráta értéke várhatóan 50,4% lesz, vagyis száz 15–64 év közötti lakosra több, mint 50 idős ember jut majd. Hosszan idézhetnénk a KSH, valamint a szociológiai és gerontológiai szakirodalom statisztikai adatait, ehelyett szorítkozzunk egy általánosabb megfogalmazásra: a 60 éves és idősebb népesség aránya a világon, Európában és Magyarországon a történelem során eddig még soha nem tapasztalt mértékben növekszik, illetve fog növekedni az elkövetkező évtizedekben. Témánk szempontjából ez azért figyelemre méltó, mert az élethosszig tartó tanulás a közeli jövőben egyre nagyobb szerepet fog játszani minden európai társadalom oktatási rendszerében és a szépkorúak egyre nagyobb számú célcsoportot fognak jelenteni a különböző képzési formákban. Az elmondottak teljes mértékben vonatkoznak az időskori idegennyelv-tanulásra is. Egyrészt a nyugdíjkorhatár emelkedése és a munkaerőpiaci pályafutás befejezésének későbbre tolódása, másrészt a fenntartható egészség elérése, valamint a várható élettartam növekedése az emberi életpálya szakaszhatárainak átalakulását eredményezi, vagyis a szépkorú embereknek több ideje és lehetősége van a tanulásra, többek között az idegennyelv-tanulásra.

A **törvényi** háttérrel alapvetően az európai uniós jogi dokumentumok (pl. jelentések, közlemények, állásfoglalások, ajánlások, cselekvési tervek és munkaprogramok), valamint az azokban foglalt stratégiai célkitűzések határozzák meg. Az EU-s állásfoglalások lényege egyrészt a nyelvtanulás támogatásában, másrészt a nyelvi sokszínűségben rejlő értékek tudatosításában, továbbá a kultúrák közötti párbeszéd fejlesztésében rejlik. A fő célkitűzés az, hogy minden EU-s polgár az anyanyelve mellett két idegen nyelven tudjon kommunikálni. Az Európai Bizottság 2003-ban egy negyvenöt tevékenységet magába foglaló cselekvési tervet fogadott el *A nyelvtanulás és a nyelvi sokszínűség ösztönzése* címmel, amelynek legfőbb célja a nyelvtanulás előmozdítása az alábbi fő tevékenységek megvalósításán keresztül:

- A nyelvtanulásnak mint **egész életen át tartó tevékenységnek** az elérhetővé tétele valamennyi polgár számára nyelvoktatással kapcsolatos tevékenységek segítségével az oktatás minden szintjén (óvoda, általános iskola, középiskola, egyetemi/főiskolai oktatás, **felnőttoktatás**);
- A nyelvoktatás minőségének javítása az **oktatás minden szintjén** (pl. nyelvtanárok képzése, más tárgyak idegen nyelven történő oktatása);
- Nyelvbarát európai környezet kialakítása (pl. a nyelvi sokféleség felkarolása, a nyelvi sokszínűséget támogató közösségek kiépítése és a nyelvtanulás megkönnyítése).

A szépkorúakat közvetlenül érinti a **nyelvtanulásnak mint egész életen át tartó tevékenységnek** a meghatározása, ezen belül a felnőttoktatás említése, valamint a nyelvoktatás megkönnyítésére vonatkozó megállapítás.

A **gazdasági** háttérrel a nyelvtudás és a foglalkoztathatóság kapcsolata határozza meg. Köztudott, hogy az idegen nyelvek ismeretét napjainkban nemcsak egy másik kultúra megismerési eszközként tartjuk, hanem munkaeszközként, értékkeremtő gazdasági tényezőként tekintjük. Az elmúlt évtizedekben bebizonyosodott az a feltevés, hogy a szépkorúakra szükség van a munka világában, mint ahogyan az is világossá vált, hogy nagyon sok idős korú szívesen dolgozna tovább nyugdíjas éveiben is. Fontos azonban, hogy a szépkorúak a munkaerőpiac által támogatott idegen nyelvi, kommunikációs és digitális követelményeknek meg tudjanak felelni.

Az idegen nyelv/nyelvek ismerete versenyelőnyt jelent a munkaerőpiacon: azoknak a munkavállalóknak, akik több nyelven kommunikálnak, nagyobb esélyük van az elhelyezkedésre, a szakmai tudásuknak megfelelő munka végzésére. A szépkorúak jobb eséllyel kerülnek vissza a munkaerőpiacra, ha megfelelő idegennyelv-tudással, jó kommunikatív kompetenciákkal és anyanyelvi ismeretekkel rendelkeznek. Ezt tükrözi például a Miskolcon 2017-ben megalakult Harmadik Kor Közérdekű Nyugdíjas Szövetkezet (KUJAN 2017) tevékenysége is, ahol a dolgozni vágyó nyugdíjasokat segítik abban, hogy újra munkába állhassanak (<https://nyugimunka.hu>). Sok területen, például a kereskedelem vagy a turisztika területén előnyt jelent az idegennyelv-tudás.

Az **egészségügyi** szint fontosságát az a közismert tény mutatja, hogy a szellemi és fizikai aktivitás mérsékli, lassítja, sőt meg is állíthatja az idősödés során jelentkező szellemi hanyatlást, a mentális teljesítmény csökkenését. Ebből adódóan a fenntartható testi, szellemi és mentális egészség elérésének egyik alapvető feltételeként tartjuk számon az élethosszig tartó (nyelv)tanulást, ami egyrészt az agy rendszeres dolgoztatását jelenti, másrészt az emberi kapcsolatok aktivizálását, a közösségekben eltöltött érdemi idő növekedését eredményezi.

A **szakmai** szintet azok a konkrét feladatok tükrözik, amelyek a szépkorúak nyelvoktatása világában várnak megoldásra annak érdekében, hogy az alkalmazott nyelvészet, a nyelvtudomány, a nyelvpedagógia, a gerontológia, az andragógia, a geroeducáció, a pszichológia, a pszicholingvisztika és a gerontolingvisztika területén – hazánkban és a világon – felhalmozódott ismereteket a szépkorúak nyelvoktatásában eredményesen tudjuk alkalmazni. Mint ahogyan az a felsorolásból is látható, a szépkorúak nyelvoktatása multidiszciplináris terület, ahol elsődlegesen a nyelvpedagógia és társtudományai, másodsorban pedig a gerontológia és társtudományai játszanak meghatározó szerepet.

Az említett három szintet egészíti ki az **evolúcióbíológiai** nézőpont, amelynek értelmében minden megszerzett tudás, így a nyelvismeret is, hozzájárul az ember szellemi és kulturális fejlődéséhez, elősegíti a kreativitást és az innovációt. Az idegen nyelvek elsajátításának folyamata számos olyan elemet tartalmaz, amelyek megalapozzák a szépkorúak aktivitását, fenntartható egészségét, jó mentális állapotát, boldogabb és teljesebb életét. Ahogyan azt Sik Sándor (1889–1963) tanár, Kossuth-díjas költő, műfordító, irodalomtörténész megfogalmazta *Kérdések felelet nélkül* című versében: „A nap is legszebb naplementekor.” Az egész életen át tartó (nyelv)tanulás egészen biztosan hozzájárul ahhoz, hogy a szépkorúak a lehető leghosszabban és legszebben élvezhessék a „naplementét”.

1. AZ IDEGENNYELV-OKTATÁS ÚJ CÉLCSOPORTJA: A SZÉPKORÚAK

A nyelvtanulás eredményességét számos tényező befolyásolja, amelyek között kiemelkedő helyen szerepel a **nyelvtanuló** és a nyelvtanár személye, a nyelvoktatás módszertana, valamint a környezet, a helyszín és a nyelvtanulás célja.

Az idegennyelv-oktatás célcsoportjainak színes palettáját a szépkorúak csak a közelmúltban gazdagítják nagyobb számban, ami egyrészt a 20. század második felétől megfigyelhető (a fentiekben már bemutatott) demográfiai változásokkal, a korfa átalakulásával, az idősorúak számának jelentős mértékű növekedésével magyarázható. Másrészt az időskori idegennyelv-tanulás iránti igény fokozatos erősödésében kiemelt jelentősége van a **minőségi demográfiai öregedésnek**, ami azt jelenti, hogy a társadalomban megnőtt az olyan, magas iskolai végzettséggel rendelkező idősorúak aránya, akik nyitottak az egész életen át tartó tanulásra, többek között az idegen nyelvek elsajátítására vagy újratanulására. Számos kutatás bizonyítja, hogy az idősek megfelelő erőforrással rendelkeznek a tanuláshoz és egyre növekvő számban képesek és készek is tanulni (COHEN 2006, MERZENICH 2008, KACZOR 2011, BOGA 2014, SEMSEI 2014, ENDREI 2015, DOBOS 2017). Ezt tükrözi, hogy napjainkban egyre népszerűbbek a szépkorúak körében az olyan kezdeményezések, mint a Szépkorúak Akadémiája, a Senior Szabadegyetemek és a Harmadik Kor Egyetemei.

A célcsoport kérdését tárgyalva felmerül az igény a szépkorúak fogalmának mint terminusnak a pontosabb definiálására. Kit is tekintünk szépkorúnak? Hány évesek a szépkorúak? Hány éves kortól számít valaki szépkorúnak? A 255/2008. (X. 21.) *Korm. rendelet a szépkorúak jubileumi köszöntéséről* (WOLTERS KLUWER 2017) például a 90. életévüket betöltött személyeket nevezi szépkorúaknak.³ Eöry Vilma (2007) kétkötetes *Értelmező Szótárában* egyáltalán nem szerepel a *szépkor* vagy *szépkorúak* kifejezés, a Wikipédia pedig a Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda honlapján (e-nyelv.hu) található információ alapján a fentebb említett jogi definícióra hivatkozik, illetve kiegészíti azt a hétköznapi értelmezéssel:

A szépkorú Magyarországon – jogszabály szerint – olyan idős személy, aki a 90. életévét már betöltötte. Ezt az eufemisztikus (szépítő) kifejezést a köznyelvben néha ennél kevésbé idős, akár 60-70 éves korúakra is értik.

Megjegyezzük, hogy napjainkban a *szépkor*, illetve a *szépkorúak* kifejezés a helyesírási szótárakban sem szerepel.

A Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda honlapján Dede Éva tanácsadó (DEDE 2010) a szépkorúak életkorára vonatkozó kérdésre az alábbiakat válaszolja:

A „szépkorú”-t alapvetően az „idős” (esetleg a „nyugdíjas”) eufemisztikus (szépítő) szinonimájaként használják: elképzelhető 60-70 éves korúakra érve is, bár sokszor inkább az időskor legkésőbbi fokára alkalmazzák. Egyes jogi szövegek kifejezetten azokat határozzák meg így, akik betöltötték 90., 95. vagy 100. életévüket.

Eredetileg semmiképpen nem nevezhető eufemisztikusnak a szépkorúak elnevezés, és nem is a *szép* melléknév elsődleges jelentéseire ('gyönyörködtető', 'gyönyörű' stb.) utal, hanem a 'szép kort ért meg', 'szép summát kapott' kifejezésekben előforduló 'jelentős mértékű'

³ 1. § (1) A Kormány Magyarország nevében közzönti a **90., a 95., a 100., a 105., a 110. és a 115. életévüket** betöltött, Magyarországon bejelentett lakóhellyel rendelkező

a) magyar állampolgárokat,

b) a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény (a továbbiakban: Szmtv.) szerint a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyeket, amennyiben az e bekezdés szerinti életkor (a továbbiakban: **szépkor**) betöltésének időpontjában az Szmtv.-ben meghatározottak szerint a szabad mozgás és a három hónapot meghaladó tartózkodási jogát Magyarország területén gyakorolják [az a)–b) pontban foglaltak a továbbiakban együtt: **szépkorú személy**]. (Kiemelés a szerzőtől.)

szemantikai tartalomra utal. Ismertek a *szépanya*, *szépapa* stb. kifejezések, amelyek pedig a negyedfokú rokont jelentik, ezért vonatkozhatott a törvényben is a *szépkorú* a legidősebbekre.

Érdekes megjegyezni, hogy például Japánban az öregedéstudományi társaságok, nevezetesen a Japán Gerontológiai Társaság és a Japán Geriátriai Társaság javaslatára (MTI, 2017. január 5.) 75 éves kortól számít valaki öregnek. A szigetországban ugyanis mind több idősebb ember őrzi meg szellemi és fizikai aktivitását 65 éves kora után is és szívesen dolgozik, illetve tanul vagy vesz részt önkéntes tevékenységekben. A 65–74 évesek aktív társas életet élnek és komoly támaszt nyújtanak a társadalomnak, közösségeknek, családnak.

A magyarországi idegennyelv-oktatás számára a szépkorúaknak a fentebb idézett jogi definíciója nyilvánvalóan nem megfelelő, sokkal inkább hasznos a szó hétköznapi jelentéséből kiindulnunk. A miskolci *Szépkorúak Háza*, amely egy bentlakásos, ápolást és gondozást nyújtó intézmény, például a nyugdíjkorhatárt elért idős személyeket fogadja, vagyis a szépkorúságot a nyugdíjkorhatár eléréséhez köti. A *Szépkorúak Testébresztő Sportfesztiválja* (Cegléd, 2016) felhívásában a szépkorúakat *régebb óta fiataloknak*, illetve *nyugdíjasoknak* nevezi. A *Szépkorúak Akadémiája* Miskolcon immáron 9. éve az 50 év feletti tanulni vágyó érdeklődők számára oktatja a Miskolci Egyetem nyolc karának és intézetének különböző diszciplínáit. Az *Észak-Magyarországi Senior Szabadegyetem* Kazincbarcikán szintén az 50. életév betöltéséhez kapcsolja a jelentkezés feltételét.

Jelen tanulmányban a **szépkorú idegennyelv-tanuló** fogalma alatt az 55 évesnél idősebb embereket (55+ életkorú) értjük, a nyugdíjba vonulás idejétől függetlenül. Meg kell ugyanakkor jegyeznünk, hogy a nyugdíjkorhatár elérése több szabadidőt, és ezzel együtt több lehetőséget biztosít az idegennyelv-tanulásra. A nyelvtanítás módszertana szempontjából célszerűbbnek tűnik a nyugdíjba vonulástól korábbi, konkrét életkor megjelölése, mivel a nyugdíjba vonulás időpontja változó és a nyelvtanulás a jövőben a nyugdíjas évekre való felkészülés részét is alkothatja.

Közismert, hogy az emberek életkorát többféle szempont szerint lehet meghatározni, ezért beszélhetünk kronológiai, biológiai, látszólagos, pszichológiai, szociológiai életkorról, de a szakirodalomban olvashatunk átlagéletkorról és maximális életkorról is (SEMSEI 2014). Napjainkban mindenképpen célszerűnek tűnik egy újabb életkor-meghatározás, nevezetesen a **digitális életkor** fogalmának bevezetése. Ez a terminus az e-ageing világában azt takarja, hogy egy ember kronológiai életkorából hány évet töltött a digitális világban. Például, ha valaki 80 éves (kronológiai életkor) és 60 éves kora óta használja az internetet, akkor az ő digitális életkora 20 év. Ez a szám azonban a lényegi mutatók alapján nem egyezik meg egy 25 éves fiatalember digitális életkorával (20), aki 5 éves kora óta él a web 2.0 világában. Célszerű tehát a digitális életkor aránypárok segítségével történő megadása, ahol az első szám a kronológiai életkor, a második a digitális: esetünkben 80:20, illetve 25:20. Erre azért van szükség, mert bár példánkban matematikailag egyezik a két különböző generációt képviselő ember digitális életkora, minőség szempontjából azonban nem. A digitális bennszülöttek az internet világában nőnek fel, a web 2.0 világában szocializálódnak, míg az idősebb nemzedék, a digitális bevándorlók csak életük derekán, vagy idős korban kerülnek először kapcsolatba az internettel. Az egyéb kormeghatározásokhoz hasonlóan a digitális életkor is változó (mint pl. az átlagéletkor), sőt idővel értelmét veszti, mert az Y, Z és alfa generációk már pár éves koruktól kezdődően ismerik és használják az internetet. Ez egyben azt is jelenti, hogy esetükben a kronológiai életkor gyakorlatilag azonos a digitális életkorral. A digitális életkor fogalmának napjainkban, a 21. század első évtizedeiben van jelentősége, mert jelenleg Magyarországon hat különböző generáció él együtt, akik a digitális világgal eltérő kapcsolatban vannak.

A digitális életkor rendszerint szorosan összefügg az idegennyelv-tanulás szándékával, motivációival, képességével. Minél magasabb a szépkorúak digitális életkora, annál nagyobb a motivációjuk az idegen nyelvek tanulására is, és annál szívesebben használnak IKT-eszközöket az idegennyelv-elsajátítás során. Másik oldalról nézve a kérdést: modern idegennyelv-oktatás ma már idős korban is elképzelhetetlen az internet racionális, ésszerű keretek között történő használata nélkül.

2. A PARADIGMAVÁLTÁS SZÜKSÉGESSÉGE A SZÉPKORÚAK IDEGENNYELV-TANULÁSA TERÜLETÉN

Külföldi tapasztalatok igazolják és a hazai minőségi demográfiai öregedés, vagyis az a tény, hogy a társadalomban megnövekszik a magas iskolai végzettséggel rendelkező időskorúak aránya, szükségessé teszi az élethosszig tartó tanulás további népszerűsítését időskorban is. 2017-ben egy projekt keretében a Miskolci Egyetem BTK Modern Filológiai Intézetének hallgatói feltérképezték a világon működő számos harmadik kor egyetemének tevékenységét és oktatási palettáját (BARTÓK 2017: 7–11, DOBOS 2017: 50). Egyértelműen megállapítást nyert, hogy a legtöbb harmadik kor egyeteme nyelvtanulási lehetőségeket is kínál a szépkorúak számára. Az alábbiakban ebből a kutatásból emelünk ki néhány érdekes példát. Az ausztráliai *University of the Third Age Adelaide* „könnyek nélküli”, vidám és sikerélményekben gazdag tanulást ígér időskorú hallgatóinak, hogy lehetőséget teremtsen tudásuk bővítésére. Az oktatók és a szépkorú hallgatók közös célja: a tanulás öröme. Számos kurzust és tanfolyamot kínálnak különböző tudományokban, kiemelten az irodalom és nyelvtanulás területén. A szintén Ausztráliában található *University of the Third Age Melbourne City* a külföldi irodalom tanulmányozása mellett idegen nyelvek oktatására is kínál lehetőséget. A franciaországi *Université du Temps Libre Annecy* fő célja, hogy az idősek és a frissen nyugdíjba vonulók számára olyan programokat, kirándulásokat, tanfolyamokat, rendezvényeket, konferenciákat, csoport- és műhelyfoglalkozásokat szervezzon, melynek keretében bővíthetik tudásukat. Főbb tevékenységeik között szerepelnek a nyelvtanfolyamok angol, spanyol, olasz és kínai nyelvekből, valamint a szépművészeti, egyiptológiai, irodalmi, filozófiai, zenei, gazdasági és művészettörténeti konferenciasorozatok. Az angliai *North London University of the Third Age* a művészetek, a kártya- és táblajátékok, zene és színház, a természettudomány és informatika, az angol nyelv és irodalom mellett külön programokat biztosít a hallgatóság számára az idegen nyelvek és idegen nyelvű irodalom tanulmányozásához. A kanadai *McGill Institute for Learning in Retirement* fő célja az idősek kulturális és művészeti (zene, festészet, irodalom, filmszínház, kulturális antropológia stb.) képzése mellett olyan összejövetelek szervezése, ahol a szépkorúak idegen nyelveket is tanulhatnak (SZIKRA 2016).

A szépkorúak oktatásával kapcsolatos változásokat tükrözi, hogy egyre nagyobb számban jelennek meg a hazai nyelviskolák palettáján is olyan nyelvtanfolyamok, amelyeket kifejezetten az 55+ generáció számára kínálnak. A Harmadik Kor Egyeteme Miskolc is tervezi a szépkorúak nyelvi képzésének megvalósítását, hogy a kulturális és szórakoztató események (pl. kirándulások, énekkarok, sportrendezvények, főzőversenyek, sakk-körök, szavalóversenyek, szüreti multságok, ageing kreatív klubok stb.) mellett a tanulás, illetve képzés palettája is bővüljön: a szépkorúak akadémiaja, a szenior akadémia, a szépkorúak informatikai képzése, a szépkorúak bűnmegelőzési szabadegyeteme stb. mellett a nyelvtanulással. Ezért (is) szükség van az idejétmúlt, időskorral kapcsolatos sztereotípiák átalakítására, vagyis arra, hogy az öregedést a társadalom ne fenyegetésként, az időskort ne betegséggé és a szépkorúakat ne teherként ítélje meg. Az öregedést lehetőségnek kell tekintenünk, egy olyan életszakasznak, amelyben a fenntartható egészségre több figyelmet kell fordítani, de amelyben lehetőség nyílik egyfelől az egész élet során megszerzett értékes tapasztalatok, tudás és

szakértelem átadására, másfelől az aktív tanulásra, valamint a társadalom, a különböző közösségek és a család életében az aktív szerepvállalásra, munkavégzésre. Az aktívabb és teljesebb időkornak szerves része az élethosszig tartó tanulás, ezen belül az idegen nyelvek tanulása. Az Eurostat 2011. évi adatai szerint Magyarországon az 55–64 éves korosztálynak mintegy 22%-a vesz részt valamilyen képzési formában. Az Európai Unióban ez az arány 26%, Svédországban 58%, Norvégiában 41%, míg Hollandiában 38%.

2015-ben a Harmadik Kor Egyeteme Miskolc Alapítvány kérdőíves kutatást végzett az idősek és a fiatalok kommunikációs szokásairól *Generációk közötti kommunikáció. Hogyan beszélnek egymással a nagyszülők és az unokák?* címmel. A kérdőívben szerepeltek az idegennyelv-tudásra vonatkozó kérdések is, aminek alapján azt állapítottuk meg, hogy a szépkorúak 92,6%-a nem beszél idegen nyelven, a válaszadók (200 fő) mindössze 7,4%-a ismer és néha használ valamilyen idegen nyelvet (német, angol, orosz, lengyel).

3. SZENIOR NYELVOKTATÁSI MÓDSZERTAN

3.1. Különböző generációk – különböző motivációk

Az idegen nyelvek oktatásának módszertana számos eljárást és szakmai megoldást kínál az idegen nyelvek különböző környezetben, különböző szinten és különböző céllal történő elsajátítására (vö. MEDGYES 1997, BÁRDOS 2000). Ezek a módszertanok azonban nem a szépkorúak számára készültek. Felmerülhet természetesen a kérdés, hogy van-e egyáltalán szükség külön speciális, ún. **szenior idegennyelv-tanítási módszertanra**, vagy a már kidolgozott és a fiatalabb vagy felnőtt korcsoportok számára sikeresen alkalmazott módszereket célszerű átvenni és alkalmazni a szeniorok oktatásában is. Közismert, hogy bármely módszertan akkor lesz sikeres és népszerű, ha – sok egyéb tényező mellett – a célcsoport motivációinak, kompetenciáinak és céljainak a figyelembevételére épül. A szépkorúak motivációitól teljes mértékben eltérnek a fiatalabb generációk idegennyelv-tanulási motivációi, mert ez utóbbiak elsősorban a (különböző célok eléréséhez szükséges) nyelvvizsga megszerzésével, a külföldi tanulmányok folytatásának a lehetőségével, hazai vagy külföldi munkavállalási feltételekkel, magasabb jövedelem megszerzésével kapcsolatosak.

3.2. A nyelvtanulás motivációi időskorban

A szépkorúak nyelvtanulási motivációi három nagyobb csoportba sorolhatók.

Az első csoportba azok a tényezők tartoznak, amelyek a **szabadidő hasznos eltöltéséhez** kapcsolódnak: a csoportos nyelvtanulás ugyanis lehetőséget biztosít közös programokra, barátokkal, ismerősökkel, szomszédokkal való közös délutáni elfoglaltságra. Emellett szórakozást is jelent a csoportos nyelvtanulás, hiszen az iskolai évekkkel ellentétben itt most nem „fenyeget” a vizsga vagy a rossz osztályzat veszélye. A nyelviskolai vagy szenior egyetemi keretek között folyó nyelvtanulás tehát az új ismeretek megszerzése mellett új ismeretségek, új kapcsolatok kialakítására is lehetőséget kínál. Ez utóbbi tényező azért nagyon fontos, mert a „négy fal közötti” elmagányosodás, ami napjainkban sok idős emberre jellemző, nem biztosítja az aktív és minőségi időskor megélését. Szintén ebbe a csoportba sorolható a külföldi utazással összefüggő motiváló tényező, valamint az idegen nyelvű honlapok, hírek stb. olvasása, ami gyakran speciális érdeklődési területekhez vagy valamilyen hobbihoz kötődik.

A nyelvtanulás okainak második csoportja a **demencia elleni harccal** áll összefüggésben. Maguk az idős emberek is jól tudják, hogy a szürkeállomány állandó karbantartása, az agy dolgoztatása hozzásegít a szellemi és mentális frissesség megőrzéséhez. Az agykutatással kapcsolatos legújabb vizsgálatok egyértelműen igazolják, hogy az életünk végéig tartó tanulás, az agy élethosszig tartó aktív foglalkoztatása pozitívan befolyásolja az öregedés

folyamatát. „Az agy tanulni akar; tanuló gépezetként le akarja foglalni magát. Az agynak aktív, folyamatos tanulásra van szüksége. Változásra, ennek a változásnak pedig feltétele új készségek és képességek megszerzése, új hobbiké és olyan tevékenységeké, amelyek megkivánják az agytól, hogy átépítse önmagát.” (MERZENICH 2018) A nyelvtanulás egészen biztosan ezen tevékenységek közé sorolható.

A harmadik csoportot a **családdal** kapcsolatos motivációs tényezők alkotják. Napjainkban egyre gyakrabban fordul elő, hogy a család fiatalabb tagjai külföldön tanulnak, dolgoznak, az otthonuktól, a nagyszülőktől távol telepednek le. Hatalmas motiváló erőt jelent az ilyen esetekben a szépkorúak számára az adott nyelv és főként a kultúra, az ország jellemzőinek a megismerése. Az ún. skype-nagyik bár főleg magyarul társalognak a külföldön élő családtagjaikkal, unokáiknak szívesen „dicsekszenek” idegen nyelvi ismereteikkel.

Az említetteken kívül van néhány olyan motiváló tényező, amelyek átívelnek a fenti csoportokon. Ilyen például a **korábbi tervek és álmok** megvalósítása („Mindig is szerettem volna olaszul tanulni, Róma a kedvenc városom, de soha nem volt rá időm. Most van, ezért tanulok.”), vagy a gyermekkori, nyelvtanulással kapcsolatos **kudarcélmények átkeretezésére** való törekvés. A jelenlegi idős generáció nagy része kötelezően tanult orosz nyelvet, és ezen tevékenységükhöz rendszerint minimális sikerélmény kapcsolódott. Amennyiben a család és a barátok részéről kellő biztatás érkezik, a szépkorúak egyre nagyobb számban vállalkoznak idegen nyelv tanulására és a korábbi, nyelvtani szabályok sulykolására, kivételek be magolására korlátozott nyelvtanulás helyett szívesen megismerkednek a modern nyelvtanítás által kínált lehetőségekkel. A legfontosabb: a gátlások legyőzése és a nyelv használata egyszerű, hétköznapi szituációkban.

3.3. Különböző generációk – különböző kompetenciák

Az *Oktatás és képzés 2020* stratégiai keretrendszer (OKTATÁS 2020) elsődleges szerepet tulajdonít az idegen nyelvek tanításának, és az idegen nyelvek tudását – az anyanyelvi kompetencia mellett – a legfontosabb kulcskompetenciák között említi. Az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 18-ai ajánlásában (EUR-LEX 2006) határozta meg az **egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákat**, melyek a következők:

1. az anyanyelven folytatott kommunikáció,
2. idegen nyelveken folytatott kommunikáció,
3. matematikai kompetenciák és alapvető kompetenciák a természet- és műszaki tudományok terén,
4. a digitális kompetencia,
5. a tanulás elsajátítása,
6. szociális és állampolgári kompetencia,
7. a kezdeményezőkészség és a vállalkozói kompetencia,
8. a kulturális tudatosság és kifejezőkészség.

Mint ahogyan az a felsorolásból is látható, az anyanyelven és az idegen nyelveken folytatott kommunikáció központi szerepet foglal el a kulcskompetenciák között: az első két helyen kerül említésre. Az Európai Parlament és a Tanács ajánlásának melléklete az **anyanyelven folytatott kommunikációt** ismeretek, készségek és attitűdök ötvözeteként az alábbiak szerint definiálja: „annak képessége, hogy az egyén fogalmakat, gondolatokat, érzéseket, tényeket és véleményeket tud kifejezni és értelmezni szóban és írásban egyaránt (hallott szöveg értése, beszédképesség, olvasott szöveg értése és írásképesség), valamint hogy nyelviileg helyes és kreatív módon kapcsolódik be a társadalmi és kulturális tevékenységek teljes körébe”.

(EUR-LEX 2006: 1) Az **idegen nyelveken folytatott kommunikáció** meghatározása pedig a következő: „az anyanyelven folytatott kommunikáció túlnyomó részben azonos készségeivel jellemezhető: a koncepciók, a gondolatok, érzések, tények és vélemények megértésének, kifejezésének és értelmezésének szóban és írásban történő képességén alapul (hallott szöveg értése, beszédkésztség, olvasott szöveg értése és íráskésztség) a társadalmi és kulturális tevékenységek megfelelő keretein belül – az oktatásban és a képzésben, a munkában, a családi életben és szabadidős tevékenységek során – az egyén kíváncsainak és szükségleteinek megfelelően. Az idegen nyelveken folytatott kommunikáció továbbá olyan készségeket igényel, mint például a közvetítés és az interkulturális megértés.” (EUR-LEX 2006: 2) Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák referenciakerete definiálja továbbá, hogy az idegen nyelvek ismerete megköveteli „a szókincs és a funkcionális nyelvtan ismeretét, valamint a verbális kapcsolat és a nyelv szintjeinek fő típusaira való rálátást” (EUR-LEX 2006: 2).

A fentiekben leírtak, bár az egész életen át tartó tanulással kapcsolatban definiálják a nyelvtanulással kapcsolatos fogalmakat, nem adaptálhatóak a szépkorúak nyelvoktatására. Például a *koncepciók értelmezésének képessége* idegen nyelven vagy a *nyelv szintjeinek fő típusaira való rálátás* nem játszik a szépkorúak nyelvtanulásában fontos szerepet. Relevánsak azonban a referenciakeretben meghatározott olyan készségek és képességek, mint például a *szóbeli üzenetek megértése, a beszélgetések kezdeményezése, folytatása és lezárása, valamint az egyén igényeinek megfelelő szövegek olvasása, megértése és előállítása*. Generációktól függetlenül minden nyelvtanuló számára egyaránt alapvetően fontos a **pozitív attitűd** kialakítása, ami a kulturális sokféleség tiszteletét, a nyelvek és az interkulturális kommunikáció iránti érdeklődést és kíváncsiságot jelenti (EUR-LEX 2006).

3.4. Számítógéppel támogatott nyelvoktatás

A szépkorúak motivációinak és kompetenciáinak figyelembevétele mellett az eredményes időskori nyelvoktatás alapvető feltétele a megfelelő oktatási forma és módszer alkalmazása. A XXI. század elején a nyelvtanulók a hagyományos oktatási módszereken kívül az olyan új, **digitális oktatási-tanulási formával** is megismerkednek, mint amilyen az e-learning, a blended learning vagy a virtuális osztálytermi tréning, webinárium stb. Ezen modern oktatási formáknak a bevezetése azonban alapvetően függ a csoport digitális világban való jártasságától. A megfelelő IKT-kompetencia megléte lehetővé teszi a **számítógéppel támogatott nyelvoktatást** a szépkorúak esetében is.

A hagyományos módszerek alkalmazásáról az elektronikus eszközök használatára történő átállás, valamint azok a változások, amelyek az internet korszakában a nyelvoktatási formák és módszerek területén figyelhetők meg, szükségessé teszik a nyelvtanárok szakmai-módszertani szemléletváltását. Ők azok ugyanis, akik átsegítik az idősebb generáció tagjait a nehézségeken, és meggyőzik őket a számítógéppel támogatott nyelvoktatás hatékonyságáról. Amennyiben sikerül a kezdeti félelmet és idegenkedést legyőzni, a szépkorúak örömmel használják az IKT-eszközöket idegen nyelvek tanulásának céljából is. Mindez speciális kompetenciákat és mentalitásváltást igényel a nyelvtanároktól is, a leglényegesebb elem azonban a nyelvtanulók rugalmasságának, nyitottságának a megalapozása, a félelmek leépítése és az önbizalom kialakítása.

3.5. A szépkorúak mint digitális bevándorló nyelvtanulók

A kulcskompetenciák közül a **digitális kompetencia** teszi lehetővé az internet és az IKT-eszközök ismerete révén a nyelvtanulás modern módszereinek az alkalmazását. A számítógép, a web 2.0, a mobiltelefonok, valamint egyéb kommunikációs eszközök és programok

alkalmazása a Z generáció számára ugyanolyan természetes és magától értetődő, mint a könyvek és a füzetek használata a szépkorúak számára. Az 1995 után született fiatalok, az ún. digitális bennszülöttek egy új típusú generációt képviselnek, akik alapvetően különböznek még az előző, Y generáció tagjaitól is. Sem az életüket, sem az oktatást nem tudják elképzelni a digitális technológiák világán kívül, ezért a nyelvet oktatóknak (többségükben digitális bevándorlóknak) ehhez kell igazítaniuk a nyelvoktatási stratégiáikat, módszereiket. A 21. század elején web 2.0 és digitális eszközök nélkül a fiatalok körében nem számíthatunk eredményes nyelvoktatásra.

A digitális bevándorló szépkorúak életük derekán vagy idősebb korukban ismerkedtek meg a számítógépekkel, az internet világával és a modern kommunikációs eszközökkel. Sokan közülük idegenkednek ezen eszközök használatától, ugyanakkor a nyelvtanulásban a szépkorú célcsoportok esetében is az IKT-eszközök használata a jövő (és a jelen) útja. Fontos azonban egyrészt az **arányok**, másrészt a **fokozatosság** kérdése. A nyelvtanuló csoportok előzetes digitális ismereteitől függően célszerű meghatározni az oktatás IKT-eszközökhöz kötődő részének arányát. Amennyiben a csoport minimális számítógép-használati ismeretekkel rendelkezik, csupán egyszerű szoftverek alkalmazására, egyszerű feladatok gyakorlására van lehetőség. Amennyiben a csoport tagjai már korábban is használtak számítógépet és ismerik az internetet, érdemes, célszerű és hasznos az idegen nyelvi ismeretek egy részét a digitális világ segítségével közvetíteni.

4. A SZENIOR NYELVOKTATÁSI MÓDSZERTAN ALAPPILLÉREI

A szépkorúak mint nyelvtanulói célcsoport nem tekinthető homogénnek, mivel ide tartoznak egyrészt az építők vagy más néven veterán generáció tagjai, akik 1925 és 1945 között születtek, másrészt az ún. baby boomerek, vagy magyar terminológiával a Ratkó-korszak generációjának képviselői, akik 1945–1964 között születtek.⁴

Figyelembe véve e két generáció közötti különbségeket (vö. TARI 2010, ENDREI 2015), valamint azt, hogy mindkét generáció képviselői „bevándorlóként” mozognak a digitális világban, nyelvtanulásuk területén célszerű többféle módszer váltakozó és rugalmas alkalmazása. Vannak azonban olyan általános alapelvek, amelyek a szépkorúakra kiemelten, módszertantól függetlenül vonatkoznak. Jelen sorok szerzőjének meggyőződése, hogy a nyelvoktatás módszertanának alap gondolatát *Ludwig Wittgenstein* (1889–1951) osztrák filozófus fogalmazta meg a legjobban: „**Ne keresd a szó jelentését, keresd a szó használatát!**” A 20. század egyik legnagyobb hatású gondolkodója, aki jelentős mértékben hozzájárult a nyelvfilozófia fejlődéséhez, olyan alapvető megállapítást tett, amely a szépkorúak nyelvoktatására is vonatkoztatható és egyben a szenior nyelvoktatás módszertanának az alapkövét képezi: nem a nyelvet (és főleg nem a nyelv szintjeinek fő típusait!), hanem a nyelv használatát kell tanítani. A kommunikatív nyelvoktatási módszer keretein belül ezt a célt az életszerű szituációkhoz kapcsolódó, beszédközpontú órák, valamint a szintén életszerű, az idősök számára érdekes témákat tartalmazó autentikus szövegek feldolgozása jelenti. Fontos emellett a **pragmatikai alapokon** nyugvó megközelítés, amelynek az a lényege, hogy a mindennapi szituációkban tanítja meg a kommunikáció alapegységeinek, az egyes **beszédaktusoknak** a használatát.

A szépkorúak nyelvoktatásának második vezérelve *Lomb Kató* nevéhez kapcsolódik. Lomb Kató (1909–2003) a világ egyik első szinkrontolmácsa volt, aki tíz nyelven tolmácsolt, négyen felkészülés nélkül, hat nyelven fordított szakirodalmat, összesen tizenhat nyelvvél keresett pénzt (angol, bolgár, dán, francia, ivrit, japán, kínai, latin, lengyel, német, olasz, orosz, román, spanyol, szlovák, ukrán) és mindegyik nyelven olvasott szépirodalmat.

⁴ A következő, az X generáció (1965–1979) legidősebb tagjai napjainkban az ötvenes éveik elején járnak, így ők nem tartoznak az 55+ generáció tagjai közé.

A zseniális magyar fordító és tolmács, aki öt kontinensen és negyven országban tolmácsolt, azt vallotta, hogy „**a nyelv az egyetlen, amit rosszul is érdemes tudni!**”⁵ (LOMB 2008: 17) Ez a megállapítás első hallásra talán különösnek és tudományosan megalapozatlannak tűnik, azonban ha az a célunk, hogy az idegen nyelvet bátran és örömmel használjuk gondolataink kifejezésére, ne pedig görcsösen figyeljünk a nyelvtanra, a ragozásra vagy a helyes szórendre, akkor könnyen belátható, hogy Lomb Katónak igaza van. Ahogyan a „hibákkal teli mondatok is építhetik a jóakarát hídját ember és ember között”, ugyanúgy a grammatikai szempontból nem teljesen korrekt mondatok is alkalmasak az idegen nyelven történő kommunikációra. A nyelvtanulással szembeni pozitív attitűd kialakításának és a régi, nyelvtanulással kapcsolatos kudarcélmények átkeretezésének is az a feltétele, hogy a nyelvtanuló merjen beszélni, mégpedig félelem és gátlások nélkül, feledve a maximalizmust, a hibátlanságra és tökéletességre való törekvést. Ez az elv a nyelvvizsgán minden bizonnyal kudarchoz vezet, azonban a szépkorúak körében alapját képezheti annak a nyelvtanulási stratégiának, amelyet Lomb Kató az alábbiak szerint fogalmazott meg: „A tanulás sohasem teher, hanem mindig kiapadhatatlan örömforrás volt számomra.” (LOMB 2008: 12) A nyelvtanulásnak újfajta alapot ad, ha örömforrásként, szellemi kalandként, játékként vagy akár rejtvényként tekintünk rá, amely ráadásul a legendás magyar tolmács és fordító szerint is hozzájárul a szellemi frissesség megőrzéséhez: „Minél több beható szellemi munkát végzünk, annál később öregszik meg az agyunk.” (LOMB 2008: 20)

Lomb Kató az eredményes nyelvtanulás feltételeit matematikai formulában, egy tört alakjában fejezte ki, melynek számlálójában a ráfordított idő és a motiváció áll, nevezőjében pedig a gátlás (a megszólalástól, a hibától, a kinevetéstől való félelem). Meggyőződése szerint minél erősebb a motiváció, és minél inkább félre tudjunk tenni a gátlást, annál eredményesebben tanulunk idegen nyelveket.

$$\text{eredményes nyelvtanulás} = \frac{\text{ráfordított idő} \times \text{motiváció}}{\text{gátlások}}$$

Így tanulok nyelveket (2008) című könyvében Lomb Kató tíz pontban összegezte azokat a tanácsait, amelyekben megfogalmazta, hogy mi az, ami elengedhetetlenül szükséges a sikeres nyelvtanuláshoz. Ezeket a pontokat a szerző kéréseknek, tanácsoknak nevezte, és nem parancsoknak. Az alábbiakban a szenior módszertan részeként, részben átalakítva ismertetjük Lomb Kató tanácsait mint a **szenior nyelvtanulók tízparancsolatát**.

1. Foglalkozz mindennap a nyelvvel! Ha többre nem jut idő, legalább 5-10 percig. A reggeli órák különösen értékesek: Ki korán kel, szókinget lel.
2. Csak addig tanulj, amíg az érdeklődésed nem lankad! Ha nincs kedved tanulni, ne erőltess, de ne is hagyd abba. Idegen nyelven hallgass rádiót, CD-t, nézz tévét, olvass.
3. Az új szavakat, kifejezéseket, mondatokat mindig a szövegkörnyezetben tanul meg, hogy tudd használni máskor is. Soha ne önmagukban, elszigetelten.

⁵ „Azért tanuljunk nyelveket, mert a nyelv az egyetlen, amit rosszul is érdemes tudni. Ha valaki csak kicsit tud hegedülni, hamar be fogja látni, hogy a környezetének szerzett kínos percek nem állnak arányban azzal az esetleges örömmel, amelyet a kontár játék neki magának szerez. Az orvostudományban »kicsit jártas« ember sokra nem viszi, és ha tudását értékesíteni akarja, még be is csukják mint kurzuslót. Egyedül a nyelvekben jelent értéket már a laikusság is. Hibákkal teli mondatok is építhetik a jóakarát hídját ember és ember között.” (LOMB 2008)

4. Soron kívül, azonnal tanulj meg minden olyan kifejezést, amit „előregyártott elemként” lehet használni a beszélgetésekben.
5. Próbálj minden szöveget lefordítani, csak úgy szórakozásból!
6. Csak azt tanulj meg, amit a tanár kijavított. Saját, lektorálatlan írásaidat ne olvasd, nehogy meggyökerezzen a hiba.
7. A nyelvi fordulatokat egyes szám első személyben jegyezd meg, mert így könnyebb lesz használni a beszélgetésekben.
8. Tekintsd a nyelvtanulást várostromnak! A várat minden irányból meg kell támadni: tankönyv, könyv, újság, internet, nem szinkronizált film, beszélgetés stb.
9. Ne félj a megszólalástól, a beszélgetéstől! Kérd, hogy javítsanak ki! Ha kijavítanak, ne sértődj meg, hanem köszönd meg a segítséget.
10. Légy szilárdan meggyőződve arról, hogy nyelvzseni vagy! Ha a tények az ellenkezőjét bizonyítják, inkább szidd a nyelvet, a szótárakat, mint tenmagad.

Lomb Katónál, aki kilencvenéves korában kezdte el tanulni tizenhetedik nyelvként az ivritet, a modern héber nyelvet, nehezen találunk hitelesebb forrást a szenior nyelvtanulás alapelveinek a megfogalmazásához és a pozitív nyelvtanulási attitűd kialakításához: „Ha a nyelvvel való foglalkozás elmesportot, rejtvényfejtés-jellegű szórakozást, saját képességeink felmérését és igazolását jelenti, akkor viszolygás nélkül fogunk neki ülni a munkának.” (LOMB 2008: 45)

Mindezen nyelvtanulási elveket célszerű kiegészíteni a megfelelő külső körülmények biztosításával. A szépkorúak számára (is) fontos a kötetlen, stresszmentes tanulási környezet, a nyugodt, családias légkör, a jó közösség, a tanár kellő empátiája és az, hogy a tanulás során figyelembe vegyék fizikai sajátosságaikat. Ez utóbbi a jó fényviszonyokra, a nagyobb betűk használatára, a jó hangminőségre, a kényelem biztosítására (pl. megfelelő székek) és az órák időpontjának helyes megválasztására vonatkozik.

ÖSSZEGZÉS

Befejezésként Boga Bálint⁶ *Az idősök tanulásának egyéni és társadalmi haszna* (BOGA 2013: 14) című tanulmányára szeretnék utalni, amelyben a szerző tizenhárom területen részletezi az időskori tanulás céljait és nyereségeit. Ezek a következők:

- 1) a munkavállalói kompetenciák,
- 2) az idősödés testi, lelki, szellemi következményei,
- 3) a környezet változásainak ismerete,
- 4) az elmaradt tanulás pótlása,
- 5) mentális tréning,
- 6) a szabadidő hasznos eltöltése,
- 7) a tanulás mint örömforrás,
- 8) az önfejlesztés és önbecsülés,
- 9) a társasági kapcsolat,

⁶ Dr. Boga Bálint (1938) belgyógyász, geriáter és onkológus főorvos. A geriátrián kívül évtizedek óta foglalkozik szociális gerontológiával és kiemelten geroeducációval. 1990 és 1992 között az Európa Tanács gerontológiával foglalkozó szakbizottságának tagja, 2005 és 2010 között a Magyar Gerontológiai és Geriátriai Társaság elnöke volt. Jelenleg a hospice-ellátás területén dolgozik, három főiskolán oktat gerontológiai tárgyat, szenior-akadémiák állandó előadója.

- 10) altruista cél,
- 11) a társadalmi súly és respektus,
- 12) a spirituális igény,
- 13) biológiai rugalmasság.

Az időskori nyelvtanulás egyéni és társadalmi haszna a felsorolt területek mindegyikén nyomon követhető, hozzájárul a szépkorúak életminőségének javulásához és ezáltal a társadalom terhének csökkentéséhez.

IRODALOM

- [1] BARTÓK Boglárka (2017): „Egy szikra a fiatal felnőtt tehetségek és az idős emberek között” című projekt bemutatása. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények*, XI. évfolyam. 1. szám, 7–11.
- [2] BÁRDOS Jenő (2000): *Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- [3] BOGA Bálint (2013): Az idősek tanulásának egyéni és társadalmi haszna. *Andragógia és művelődéstudomány*, 1. évf., 2. szám, 13–18.
www.matarka.hu/cikk_list.php?fusz=117949 (Letöltve: 2017. november 27.)
- [4] BOGA Bálint (2014): *Pillantás a dombról. Válogatott fejezetek az idősektudomány területéről*. Budapest, united p.c. kiadó.
- [5] COHEN, Gene D. (2006): The creativity and aging study: the impact of professionally conducted cultural programs on older adults, www.creativeaging.org/publications-research/research/creativity-and-aging-study-impact-professionally-conducted-cultural (Letöltve: 2017. november 23.)
- [6] DEDE Éva (2010): www.e-nyelv.hu/2010-08-15/szepkoru/ (Letöltve: 2017. november 17.)
- [7] DOBOS László (2017): Kormenedzsment, tudástranszfer és a generációk közötti együttműködés a Harmadik Kor Egyetem Alapítvány Miskolc tevékenységének tükrében. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények*, XI. évfolyam, 1. szám, 40–52.
- [8] ENDREI Judit (2015): *Korhatártalanul – 50 után is aktívan*. Budapest, Endrei Könyvek Kiadó.
- [9] EÖRY Vilma (főszerkesztő) (2007): *Értelmező Szótár. Értelmezések, példamondatok, szinonimák, ellentétek, szólások, közmondások, etimológiák, nyelvhasználati tanácsok és fogalomköri csoportok*. Budapest, Tinta Könyvkiadó.
- [10] EUR-LEX (2006): *Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása (2006. december 18.) az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról*. Kulcskompetenciák az egész életen át tartó tanuláshoz – európai referenciakeret. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A32006H0962> (Letöltve: 2017. november 23.)
- [11] KACZOR Anna (2011): *Ötven év felettiek nyelvtanulási motivációi és lehetőségei Magyarországon*. www.idostanulas.eoldal.hu/cikkek/hallgatoi-munkak/kaczor-anna--otven-ev-felettiek-nyelvtanulasi-motivacioi-es-lehetosegei-magyarorszagon.html (Letöltve: 2017. november 23.)

-
- [12] KUJAN István (2017): *Nyugdíjas-szövetkezet Miskolcon – Megnyitott az iroda.* <http://minap.hu/cikkek/nyugdijas-szovetkezet-miskolcon-megnyitott-az-iroda> (Letöltve: 2017. szeptember 17.)
- [13] LOMB Kató (2008): *Így tanulok nyelveket (egy tizenhat nyelvű tolmács feljegyzései).* Szeged, Könyvmolyképző (Aranytoll).
- [14] MEDGYES Péter (1997): *A nyelvtanár. A nyelvtanítás módszertana.* Budapest, Corvina.
- [15] MERZENICH, Michael (2008): Idézi: Dana Szövetség az Agykutatásért: Szellemileg frissnek maradni. *Az agykutatás legújabb eredményei.* Tanulás egy életen át. www.mitt.hu/uploads/customitems/8/learning_throughout_life_hu.pdf (Letöltve: 2017. november 23.)
- [16] OKTATÁS (2020): *Stratégiai keretrendszer – Oktatás és képzés 2020.* http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework_hu (Letöltve: 2017. november 26.)
- [17] SEMSEI Imre (2009): *Gerontológia.* www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2010_0020_gerontologia_magyar/1_gerontologiai_alapismeretek.html (Letöltve: 2017. november 16.)
- [18] SZ. MOLNÁR Anna (2013): *A tanuló felnőtt.* www.diral.hu/publikaciok/A_tanul%C3%B3_feln%C5%91tt.pdf (Letöltve: 2017. november 23.)
- [19] SZ. MOLNÁR Anna (201x): *Tanulás időskorban.* www.diral.hu/publikaciok/Tanul%C3%A1s%20id%C5%91s%20korban.pdf (Letöltve: 2017. november 23.)
- [20] SZIKRA (2016): *A 3. Kor Egyeteme Magyarországi és nemzetközi szervezetek.* A CD az NTP-FTH-15-0090 kódszámú "Egy szikra a fiatal felnőtt tehetségek és az idős emberek között" című projekt keretében készült. Miskolc: Szikra Alapítvány.
- [21] TARI Annamária (2010): *Y generáció.* Budapest, Jaffa Kiadó.
- [22] WOLTERS KLUWER (2017): http://net.jogtar.hu/http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0800255.KOR (Letöltve: 2017. november 17.)